

100. pants Satversmes simtgadē: kā vārda brīvība un pašizpaušme padara mani laimīgu un Latviju stipru?

Darba autors: Signe Birziete, 12.soc.

Pedagogs: Gunita Smiltāne

Vārds ir mazākā patstāvīgā valodas vienība, maza vienība ar lielu spēku un nozīmi. Vārdu savienojums "vārda brīvība" ir sabiedrības demokrātijas pamatakmens, kas ietver katra indivīda viedokļa brīvu izpausmi, tas ir, brīvu pašnoteikšanos. Visticamāk nebūs cilvēka, kurš iebilstu pret vārda brīvību. Svarīgākais jebkurā gadījumā ir pausto vārdu saturs. Visu cieņu tiem, kuri izsakot savu viedokli var parakstīties zem katra vārda un savu viedokli nemainītu ārēja spiediena rezultātā. Bet ir arī tādi, kuru izteiktajiem vārdiem vērtības nav, vai arī viedokļi tiek mainīti "acis nepamirkšķinot".

Dažubrīd esam spiesti uzklaut viedokļus, īpaši interneta vidē, kas ir konfliktā ar cilvēktiesībām - goda un cieņas, privātās dzīves aizskaršanu, aicinājumus uz naida kurināšanu un vardarbību - arī tā ir lieta, kas rodas vārda brīvības rezultātā. Lielākoties naids tiek mērķēts uz to, ko nav iespējams mainīt, piemēram, ādas krāsu, reliģiskiem uzskatiem, seksuālo orientāciju vai citām atšķirībām. Tā kā "vārda brīvība" ietver arī brīvību savu viedokli nepaust, paklusēt, tad būtu gribējies, lai ļaunuma paudēji izmantotu šīs savas tiesības. Britu filozofs Džons Stjuarts Mills, kas savā esejā "Par brīvību" uzsver, "ka vārda brīvība ir milzīga vērtība un vienīgais iemesls, kādēļ cilvēkiem to liegt, ir tad, ja šie vārdi taustāmā veidā nodara pāri citiem"¹.

Iepazīstot, izprotot citādo, tiek realizēts svarīgākais vārda brīvības mērķis - vairot savstarpējo sapratni sabiedrībā. Demokrātijas izpratnē tā ir brīva diskusija un viedokļu apmaiņa. Pozitīvs piemērs šāda veida diskusijām ir sarunu festivāls "LAMPA", tradīcija, kas aizsākās 2015.gadā, uzaicinot intelektuāļus, dažādu profesiju pārstāvjus sarunāties par sarežģītām un neērtām tēmām viegli un ar humoru, sarunāties cieņpilni, uzklaut atšķirīgus viedokļus un mācoties viedokļus pieņemt. 2021. gada 21. augustā sarunā "Privātuma apspiešana un personas brīvība" Sanita Osipova, Satversmes tiesas priekšsēdētāja, aplicināja, ka "Ja mēs dzīvojam demokrātiskā valstī, tad cilvēka cieņa ir augstākā vērtība, un cilvēka cieņa tas pirmkārt ir cilvēka pašnoteikšanās"² un apziņas brīvība. Jaunieši ir "LAMPAS" pamatauditorija un mēs būsim tie, kas turpinās nest vārda brīvību, tāpēc ir organizēta speciāla jauniešu programma "Īssavienojums", kurā ar mentoru konsultācijām tiek mācīta skatuves māksla, pasākumu un diskusiju organizēšana.

Satversmes tiesa ir uzsvērusi, ka: "Tiesības uz vārda brīvību raksturo demokrātisku valsts iekārtu un šo tiesību apjoms – demokrātisku sabiedrību."³ Latvijā mums katram ir šādas tiesības un nav šaubu, ka mūsu sabiedrība ir demokrātiska. Ticu, ka cilvēki, īpaši jaunieši, kļūst

¹ Sarunu vadīja Olga Procevska, un tajā piedalījās Mārtiņš Vaivars, Gunta Sloga un Lauris Liepa. Saruna "Diskriminācija nav viedoklis" 28.04.2021 <https://satori.lv/article/vai-tiesam-diskriminacija-nav-viedoklis-diskusija-par-varda-brivibas-robezam> (tiešsaistē) (skatīts 10.12.2021.)

² Sarunu vadīja Ilmārs Šlāpins un tajā piedalījās Sanita Osipova un Kaspars Vanags. Saruna "Privātuma apspiešana un personas brīvība" 21.08.2020. <https://festivalslamp.lv/lv/video-arhivs/1537> (tiešsaistē) (skatīts 10.12.2021.)

³ Satversmes tiesas 2003. gada 29. oktobra spriedums lietā Nr. 2003-05-01, 31.3. punkts.

pieņemošāki, drosmīgāki pateikt patiesās domas respektējot viens otru, tikai tā mēs Latviju veidosim labāku.